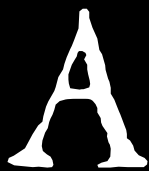

Magdalena Heruday-Kielczewska

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Instytut Historii

e-mail: m_heruday@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0002-3938-721X

Archiwum Stowarzyszenia Solidarité France-Pologne* w zbiorach Biblioteki Polskiej w Paryżu

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2017.010>

Tekst jest opublikowany na zasadach niewyłącznej licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Bez utworów zależnych 3.0 Polska (CC BY-ND 3.0 PL).

Dr Magdalena Heruday-Kielczewska jest adiunktem w Zakładzie Archiwistyki Instytutu Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (dalej: UAM), stypendystką rządu francuskiego. Pracę doktorską na temat Komitetu Koordynacyjnego NSZZ „Solidarność” we Francji napisała w systemie co-tutelle, współpromotorstwa między UAM a Paris IV – La Sorbonne. Opracowała archiwum Stowarzyszenia Solidarité France-Pologne, które złożono w Bibliotece Polskiej w Paryżu, była również konsultantką zespołu opracowującego zbiory Instytutu Literackiego „Kultura”. Jest członkiem zespołu realizującego projekt badawczy Instytutu Pamięci Narodowej (dalej: IPN) dotyczący polskiej emigracji politycznej w latach 1939–1990. Laureatka konkursów na najlepszą pracę naukową, organizowanych przez IPN (w 2010 i 2014 r.) oraz Europejskiego Centrum Solidarności (w 2013 r.). Opublikowała książki: *Reakcja Francji na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce: grudzień 1981–styczeń 1982* (Warszawa 2012); *„Solidarność” nad Sekwaną. Działalność Komitetu Koordynacyjnego NSZZ „Solidarność” w Paryżu 1981–1989* (Gdańsk 2016).

Słowa kluczowe: „Solidarność”, Francja, stan wojenny, archiwalia, pomoc humanitarna, społeczeństwo obywatelskie

Streszczenie. W 2012 r. Stowarzyszenie Solidarité France-Pologne przekazało swoje archiwum do Biblioteki Polskiej w Paryżu. Jest ono świadectwem działalności Stowarzyszenia, które zostało założone w 1980 roku. Głównym jego zadaniem była pomoc w nawiązywaniu kontaktów polsko-francuskich, a następnie pomoc polskiemu społeczeństwu w czasie stanu wojennego. Po 1989 r. czynnie uczestniczyło w animowaniu inicjatyw pozarządowych. Zbiory dzielą się na dwie chronologiczne serie, te z kolei na podserie, które obejmują określone pola działalności Stowarzyszenia. Znajduje się tam dokumentacja różnego typu, zarówno aktowa, jak i audiowizualna oraz materiały ulotne. Materiały porządkowano, układając na początku każdej serii dokumenty związane z zarządzaniem Stowarzyszeniem, następnie

* Z uwagi na różne funkcjonowanie nazwy stowarzyszenia, którą można przywoływać zarówno jako Association Solidarité France-Pologne, Stowarzyszenie Solidarność Francja-Polska, Stowarzyszenie Solidarité France-Pologne, w niniejszym artykule przyjęto tę ostatnią. Zdecydowano się na zostawienie polskiego członu w połączeniu z francuską nazwą – Solidarité France-Pologne, która widnieje na wszystkich dokumentach.

korespondencję, później dokumentację podzieloną według poszczególnych pól działalności, na końcu zaś umieszczając broszury i prasę. Archiwalia mogą uzupełnić bieżące badania na temat zachodniej pomocy dla „Solidarności” oraz stać się przyczynkiem nowych – dotyczących budowania w Polsce społeczeństwa obywatelskiego i roli, jaką odegrały, w tym francuskie instytucje.

Nie było drugiego takiego kraju
jak Francja, który by w latach
osiemdziesiątych manifestował równie
silną solidarność z Polską².

Odpowiedzią zachodnich społeczeństw na wprowadzenie 13 grudnia 1981 r. stanu wojennego było organizowanie wielu komitetów wsparcia. Przesyłały one dary z pomocą humanitarną, niosąc jednocześnie wsparcie duchowe Polakom w wyjątkowo trudnym okresie. Po licznych komitetach, a w samej Francji miało być ich ponad 200³, nie został jednak często żaden ślad w postaci dostępnych dla badaczy dokumentów. Wyjątkiem od tego jest archiwum Stowarzyszenia Solidarité France-Pologne. Samo Stowarzyszenie również jest wyjątkowe i stanowi bezprecedensowy przykład budowania polsko-francuskich relacji na wielu poziomach: rodzin, grup społecznych i zawodowych, ruchów obywatelskich. Jego historia zaczęła się niedługo po powstaniu Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” i jak na razie trwa do dzisiaj. Archiwalia, które są dostępne dla czytelników w pracowni Towarzystwa Historyczno-Literackiego Biblioteki Polskiej w Paryżu, są niezwykle różnorodne i stanowią ciekawe źródło dla badaczy. Marcin Kula poświęcił części tych zbiorów, a ściślej mówiąc listom, jakie z Polski trafiały do francuskich rodzin przesyłających pomoc, książkę *Niespodziewani przyjaciele czyli rzecz o zwykłej ludzkiej solidarności*⁴. Jej tytuł oddaje znakomicie charakter Stowarzyszenia i to, co można znaleźć w jego archiwum.

Zbiory mogą zainteresować wielu badaczy poczynszy od historyków okresu PRL-u i III RP przez politologów, po ekonomistów i badaczy stosunków międzynarodowych. Wydaje się jednak, że do archiwaliów wciąż dociera niewielka liczba osób. Mimo kilku publikacji⁵ nie powstała jak dotąd pogłębiona, oparta na źródłach, monografia Stowarzyszenia. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zbiorów, prześledzenie etapów ich porządkowania oraz przedstawienie zastosowanej przy tej okazji metodologii. Opublikowany inwentarz⁶ zawiera wstęp w języku polskim i francuskim, jednak opis poszczególnych jednostek archiwalnych jest

² M. Frybes, *Společné reakce Zachodu na fenomen „Solidarnosti” i rola emigracyjnych struktur związku 1980–1989*, [w:] *NSZZ Solidarność 1980–1989*, t. 2: *Ruch społeczny*, red. Ł. Kamiński i G. Waligóra, Warszawa 2010, s. 550.

³ M. Heruday-Kielczewska, *Reakcja Francji na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce: grudzień 1981–styczeń 1981*, Warszawa 2012, s. 97. Wsparciu, jakie okazało Polakom francuskie społeczeństwo, została poświęcona książka Marcina Frybesa *Merci pour votre solidarité!*, Warszawa 2005.

⁴ M. Kula, *Niespodziewani przyjaciele, czyli rzecz o zwykłej ludzkiej solidarności*, Warszawa 1995.

⁵ Więcej na temat historii Stowarzyszenia: P. Boulte, K. Sachs, K. Vinaver, *De Solidarność à l'entrée de la Pologne dans l'Union européenne. Un engagement citoyen*, Paris 2008. M. Kunicki-Goldfinger, *Stowarzyszenie Solidarité France-Pologne*, [w:] *Świat wobec Solidarności*, red. P. Jaworski, Ł. Kamiński, Warszawa 2013, s. 307–334.

⁶ *Inventaire des Archives de l'Association Solidarité France Pologne 1980–2004. Inwentarz Archiwum Stowarzyszenia Solidarité France Pologne 1980–2004*, [par M. Heruday-Kielczewska], Paris 2013.

w ogromnej większości przypadków tylko w języku francuskim. Wydaje się więc, że dodatkowe rozpropagowanie zbiorów jest pożądane.

Projekt „Archives de l'Association Solidarité France Pologne 1980–2004” był realizowany od stycznia 2011 do czerwca 2013 r. w czterech etapach. Pierwszym było opracowanie i archiwizacja zbiorów, trwające około 4 miesięcy. Drugi etap nastąpił w styczniu 2012 r. w ambasadzie polskiej w Paryżu, gdzie w obecności ambasadora Tomasza Orłowskiego, zostało podpisane porozumienie między Stowarzyszeniem a Biblioteką o przekazaniu zbiorów na zasadzie daru. W pracowni zbiorów specjalnych Biblioteki zostały nadane każdej teczce kolejne numery akcesji. Trzecim etapem było wydanie inwentarza w 2013 r., a czwartym organizacja uroczystości promującej wydawnictwo i zamykającej projekt. Inicjatywa powołania projektu należała do członków i twórców Stowarzyszenia: Krystyny Vinaver i jej męża Karola Sachsa, którzy zdecydowali, że ze względu na brak miejsca na przechowywanie akt i stopniowe ustawianie działalności Solidarité France-Pologne, należałoby zapewnić odpowiednie miejsce archiwaliom. Uznano, że najlepszą lokalizacją ze względu na miejsce – Paryż, gdzie funkcjonuje i funkcjonowało Stowarzyszenie, będzie Biblioteka Polska przy Quai d'Orléans. Zadanie uporządkowania i opracowania zbiorów powierzono Magdalenie Heruday-Kiełczewskiej, archiwistce i jednocześnie wówczas doktorantce zajmującej się „Solidarnością” we Francji.

Stowarzyszenie powołano jesienią 1980 r., w odpowiedzi na duże zainteresowanie społeczeństwa francuskiego polskim ruchem, jakim była dopiero powstała „Solidarność”. Krystyna Vinaver (należąca jako studentka do opozycyjnego środowiska „komandosów”, skupionych wokół Jacka Kuronia, Karola Modzelewskiego i Adama Michnika⁷) i Karol Sachs, którzy wyemigrowali z Polski do Francji pod koniec lat 60. XX w., mieli znaczące kontakty we francuskim środowisku naukowym i politycznym. Dzięki sugestiom francuskich przyjaciół postanowili powołać stowarzyszenie, które mogłoby rozpowszechniać informacje na temat polskiego związku i pomagać w nawiązywaniu polsko-francuskich kontaktów, szczególnie w środowisku związków zawodowych⁸. Prezesem został Piotr Słonimski, światowej sławy genetyk⁹. Stało się tak nie bez powodu. Potrzebna była osoba rozpoznawalna na świecie i jednocześnie kojarzona zarówno z Polską, jak i z Francją. Wkrótce też zaczęły powstawać sekcje Stowarzyszenia, które były rozsięte po całej Francji.

Działalność Solidarité France-Pologne ewoluowała i jej punkty ciężkości przesuwaly się w zależności od aktualnej sytuacji politycznej. Pierwszym okresem był czas od jesieni 1980 do grudnia 1981 r. Skupiono się wówczas na tworzeniu zrębów Stowarzyszenia, rozpowszechnianiu o nim informacji, oraz nawiązywaniu kontaktów związkowych i politycznych. Organizacja szybko stała się rozpoznawalna i cieszyła się zaufaniem członków francuskich związków zawodowych, szczególnie usytuowanej politycznie blisko socjalistów Confédération Française

⁷ A. Friszke, *Anatomia buntu. Kuroń, Modzelewski i komandosi*, Kraków 2010, s. 375–376.

⁸ P. Boulte, K. Sachs, K. Vinaver, op. cit., s. 13–16.

⁹ R. Jarocki, *Genetyk i historia. Opowieść o Piotrze Słonimskim*, Warszawa 2003.

Démocratique de Travail (Francuska Demokratyczna Konfederacja Pracy), artystów, jak Andrzej Seweryn, intelektualistów (zarówno Polaków żyjących we Francji, jak Jerzy Mink, oraz Francuzów sympatyzujących z Polską, jak Jacques Le Goff) i polityków¹⁰. Nawiązane kontakty zaprocentowały szczególnie po wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego, kiedy Stowarzyszenie podejmowało się akcji protestacyjnych, informacyjnych i organizowania pomocy humanitarnej. O kilku inicjatywach szczególnie warto wspomnieć. Pierwszą było Bureau d'information et de liaison pour la Pologne (dalej: BIL), czyli Biuro Informacji i Kontaktów na rzecz Polski. Jego członkami mogły zostać wszelkie instytucje i organizacje przygotowujące pomoc wysyłaną do Polski. Spotkania i drukowane biuletyny BIL były polem wymiany informacji o aktualnych inicjatywach. Była to instytucja bardzo szczególna, ponieważ zrzeszała wiele organizacji, które na co dzień nie utrzymywały ze sobą kontaktów, np. Lekarze bez Granic i Lekarze Świata. Poza nimi członkami były oczywiście związki zawodowe, Komitet Koordynacyjny NSZZ „Solidarność” we Francji oraz instytucje charytatywne¹¹.

Drugą ważną inicjatywą był tzw. *parrainage*, czyli objęcie opieką polskiej rodziny przez francuską¹². Stowarzyszenie tworzyło bazę adresów rodzin, które znalazły się w trudnej sytuacji, a więc gdy któregoś z członków dotknęło internowanie lub utrata pracy. Do Solidarité France-Pologne zgłaszały się francuskie rodziny, gotowe wysłać listy z wyrazami wsparcia, pytając jednocześnie o potrzeby. Otrzymawszy odpowiedź z Polski, przynoszono zazwyczaj listy do Stowarzyszenia, prosząc o ich przetłumaczenie. Listy te zachowały się w archiwum. Są dzisiaj świadectwem trudności, z jakimi borykała się część polskiego społeczeństwa w stanie wojennym, a jednocześnie świadectwem solidarności, jaką okazywali Francuzi i stanowią źródła do badania mentalności epoki¹³. Często korespondencja, jaka się nawiązała, skutkowałą realną pomocą – przesyłaniem najpotrzebniejszych rzeczy, a później przyjaźnią na długie lata. Warto zacytować chociaż jeden z takich listów:

„Drogi Panie Jean!

Cieszę się, że nadszedł moment, w którym mogę nareszcie napisać do Pana. 27 maja zostałem zwolniony z Ośrodka dla Internowanych w Grodkowie pod warunkiem opuszczenia kraju wraz z żoną i synem. Oczywiście nie mogę na razie przewidzieć, jak potoczą się nasze dalsze losy: czy uda nam się uzyskać wizę od którejś z Ambasad, co jak się okazuje jest wyjątkowo trudne. [...] Nie mogę być także pewny swojej obecnej, chwilowej „wolności” pod specjalnym nadzorem. W każdym razie, bez względu na przyszłość byłbym niezmiernie rad z utrzymania kontaktu z Panem, z kontynuowania rozpoczętej, w tej nietypowej sytuacji, znajomości. Przeczytałem wszystkie kartki i listy, które do nas dotarły i muszę przyznać, że byłem niezmiernie wzruszony Pana szczerym zainteresowaniem losem naszej rodziny. Chciałbym w tym miejscu wyrazić Panu gorące podziękowania za pamięć oraz słowa otuchy. Każdy, choćby najdrobniejszy gest ludzkiej życzliwości

¹⁰ P. Boulte, K. Sachs, K. Vinaver, op. cit., s. 16–18. M. Kula, op. cit., s. 12.

¹¹ Biblioteka Polska w Paryżu, Towarzystwo Historyczno-Literackie (dalej: BPP, THL), Archiwum Stowarzyszenia Solidarité France Pologne, akc. 7567, Bulletin n° 3, 10 II 1982, s. 1.

¹² BPP, THL, Archiwum Stowarzyszenia Solidarité France Pologne, akc. 7599, Guide de parrainage, I 1983, s. 1–5.

¹³ M. Kula, op. cit., s. 26.

miał dla mojej osamotnionej tak nagle żony niezwykle istotne znaczenie. Wdzięczni jesteśmy także za paczkę, która okazała się bardzo pomocna. Pyta Pan w liście jakiego rodzaju pomoc jest nam najbardziej niezbędna. Myślę, że brak nam przede wszystkim produktów podstawowych typu herbata, odżywki oraz soki dla dziecka, konserwy, pasta do zębów, żyletki itp. Nie chcielibyśmy jednak nadwyręzać Pana życzliwości. [...]”¹⁴.

Stowarzyszenie stworzyło kilka kartotek: z danymi osób potrzebujących oraz ich opiekunów. Ze względu na to, iż są to dane wrażliwe, które dotyczą często osób do dzisiaj czynnych politycznie i społecznie, kartoteki na razie nie są udostępniane.

Nie było to jedyne działanie na rzecz Polaków. W lipcu 1982 r. do Francji przybyli pierwsi byli internowani, którzy podjęli decyzję o emigracji. Stowarzyszenie w porozumieniu z innymi instytucjami pomogło w ich przyjmowaniu¹⁵. Zorganizowało również akcję na rzecz uwolnienia Ewy Kubasiewicz, skazanej na 10 lat za kolportaż ulotek. Przede wszystkim jednak aktywnie wspierało polskie społeczeństwo (organizując wysyłkę pomocy humanitarnej, wspierając stypendiami intelektualistów) i dofinansowywało wiele podziemnych inicjatyw, np. niezależne wydawnictwa. Organizowało wysyłkę pomocy humanitarnej lub wsparcie pieniężne. Współpracowało w tym zakresie z Comité Catholique contre la Faim et pour le Développement (Katolicki Komitet do Walki z Głodem i dla Rozwoju) oraz Prymasowskim Komitetem Pomocy Bliźnim w Warszawie. Poza tym organizowało manifestacje i spotkania artystyczne, a nawet pisało petycję do francuskich władz, wzywając do potępienia stanu wojennego, organizowało spotkania artystyczne. Oczywiście wymienione tutaj inicjatywy są tylko małym fragmentem całości złożonego obrazu. Zaangażowanie ze strony Francuzów w proponowane akcje jest potwierdzeniem słów Janine Ponty, że „Francja [...] odnajduje swój polonofilski płomień podczas szesnastu miesięcy Solidarności i lat stanu wojennego”¹⁶.

Aktywność Stowarzyszenia nie miała cały czas takiego samego natężenia. Od około 1984 r. Francuzi coraz mniej interesowali się Polską i jej problemami¹⁷. Zainteresowanie to odżyło jednak pod koniec lat 80. XX w. Obrady Okrągłego Stołu relacjonował dla niego Konstanty Gebert, dzięki czemu możliwe było przekazywanie o nich informacji do Francji.

Po 1989 r. i czerwcowych wyborach Stowarzyszenie nie zaprzestało działalności. Przeciwnie – jego celem była teraz pomoc w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego w Polsce¹⁸, czyli takiego, które „akcentuje pozarządową, publiczną rolę obywateli”¹⁹. Stąd powstały takie przedsięwzięcia, jak Forum Inicjatyw

¹⁴ BPP, THL, Archiwum Stowarzyszenia Solidarité France Pologne, akc.7610, list do Jeana Pinceloupa.

¹⁵ BPP, THL, Archiwum Stowarzyszenia Solidarité France Pologne, akc. 7624, Centres de Réception [1982].

¹⁶ J. Ponty, *La France, destination privilégiée des migrations venues des territoires de la Pologne au XIXe et XXe siècles*, [w:] *Polonia. Des Polonais en France de 1830 à nos jours*, dir. J. Ponty, Paris 2011, La Cité Nationale de l'Histoire de l'Immigration, s. 9.

¹⁷ M. Frybes, *Une expérience de dialogue Est-Ouest. L'engagement de la CFDT en faveur du mouvement Solidarnosc*, Paris 1990, s. 47.

¹⁸ P. Boulte, K. Sachs, K. Vinaver, op. cit., s. 58.

¹⁹ Nie dziwi fakt, że idea społeczeństwa obywatelskiego spotkała się w Polsce z dobrym przyjęciem i zaangażowały się w nie osoby, takie jak Jacek Kuroń, któremu idee te były bliskie jeszcze w czasach działalności opozycyjnej. D. Ost, *Solidarność a polityka antypolityki*, Gdańsk 2014, s. 49, 110–111.

Pozarządowych, Bank Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Banki Żywności (we współpracy z Jackiem Kuroniem), czy Zielone Płuca Polski. Dzięki Stowarzyszeniu „Gazeta Wyborcza” dostała maszyny drukarskie francuskiego dziennika „Le Monde”²⁰. Wiele działań było możliwych dzięki finansom z programów europejskich, co w Polsce było dużym *novum*. Lata 90. XX w. były więc przesunięciem ciężkości bardziej na współpracę niż pomoc. Dzisiaj Solidarité France-Pologne jest najlepiej znane ze swojej działalności w okresie stanu wojennego i niedługo po nim²¹. Jego członkom nadal zależy na budowaniu dobrej polsko-francuskiej współpracy i upowszechnianiu wiedzy o francuskich postawach w latach 80. XX w. Tym również kierowali się, podejmując decyzję o archiwizacji zbiorów, mając również na uwadze odpowiednie ich zabezpieczenie i udostępnienie badaczom.

Materiały pozostałe po Solidarité France-Pologne, złożone jako część zbiorów specjalnych Biblioteki Polskiej w Paryżu liczą sobie 10 m.b. Nie jest to całość. Część dokumentów finansowych oraz komplet akt wytworzonych po 2004 r. znajduje się nadal w rękach Stowarzyszenia, ponieważ są potrzebne do bieżącej działalności. Przed uporządkowaniem dokumenty znajdowały się w siedzibie prywatnej firmy, gdzie pracują członkowie Stowarzyszenia. Ich stan był bardzo dobry, mimo przechowywania kartonów w różnych miejscach, m.in. w szafach i w suchej piwnicy. Część kartonów była opisana, co ułatwiło wstępne rozpoznanie ich zawartości. Teczki lub dossier z dokumentacją również zazwyczaj były opisane. Po zapoznaniu się z dziejami Stowarzyszenia okazało się, że najlepszym podziałem na serie będzie kryterium chronologiczne. Pierwsza seria objęła więc okres 1980–1989, a druga lata 1990–2004. Data końcowa została zaproponowana przez obecnego prezesa Solidarité France-Pologne – Karola Sachsa, który wskazał, że Stowarzyszeniu zależało na integracji Polski ze strukturami Unii Europejskiej, a rok 2004 oznaczał spełnienie tych pragnień. Warto wspomnieć, że obie serie faktycznie wykraczają jednak poza swoje granice ze względu na pojedyncze dokumenty, które są wcześniejsze lub późniejsze, w inwentarzu znajduje to oczywiście swoje odniesienie i każdateczka ma określone daty. Zdarzało się, że dokumentów z lat 80. XX w. dotyczących jakiejś organizacji było tak niewiele, że włączano je do podserii w serii drugiej, czyli dotyczącej już lat 90., gdzie mogły stworzyć całość.

Podstawowym problemem był język opisu. Stowarzyszenie działało i działa na zasadach francuskich i zgodnie z francuskim prawem, dokumentacja była również w ogromnej większości po francusku (ewentualnie po angielsku w przypadku projektów europejskich). Wiele teczek było już podpisanych, pozostawiano więc nadane tytuły, gdy natomiast tworzono nowe, otrzymywały one tytuły po francusku. Wyjątkiem były Bifisy i Inicjatywy społeczno-ekonomiczne, ponieważ dotyczyły polskich inicjatyw, a więc te czki otrzymały polskie nazwy. Szczególnie widoczne jest to w drugim przypadku. Podseria ta grupuje jednostki na temat Banku Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Fundacji Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych oraz

²⁰ BPP, THL, Archiwum Stowarzyszenia Solidarité France Pologne, akc. 7692, Contrat (prêt à usage), Gazeta Wyborcza – Le Monde [1989].

²¹ M. Frybes, P. Pleskot, *L'immigration du temps de „Solidarność”*, [w:] *Polonia. Des Polonais en France de 1830 à nos jours*, dir. J. Ponty, Paris 2011, La Cité Nationale de l'Histoire de l'Immigration, s. 68.

Towarzystwa Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych. Niewątpliwie wybór języka i decyzja o tym, czy należy wszystko podawać w obu językach, w takich przypadkach jest zawsze trudna. Nie podjęto się podawania wszystkich nazw serii, podserii i teczek, gdyż mogłoby to zaburzyć czytelność i przejrzystość struktury. W wydanym inwentarzu sporządzono natomiast wstęp w dwóch językach, który powinien wyjaśniać wszystkie pojęcia i nazwy.

Mimo istniejących już opisów teczek i częściowego pogrupowania tematycznego niemożliwe było odtworzenie układu kancelaryjnego. Ze względu na to, że nie ma wydanych przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych wytycznych do opracowania akt stowarzyszeń nadany układ wynikał z realizowanych zadań i struktury. Ponieważ zbiory powstawały na terenie Francji, zasugerowano się tamtejszymi ustaleniami.

Francuskie wytyczne na temat opracowania akt prywatnych i stowarzyszeń podają bardzo podobny schemat klasyfikacji akt, wskazując na konieczność wyodrębnienia następujących grup dokumentów:

- Powstanie – deklaracja, statuty, dokumenty oficjalne dotyczące powołania;
- Administracja – zarząd, biuro;
- Funkcjonowanie – zebrania zarządu, członków;
- Finanse – księgowość, księgi finansowe, subwencje, darowizny, podatki, kontrola finansowa;
- Personel – listy pracowników, korespondencja, dokumentacja osobowa;
- Działalność – zgodna z misją, określona przez statut;
- Zamknięcie – rozwiązanie, likwidacja majątku²².

Zbiory narastały zgodnie z działalnością Stowarzyszenia, trzeba jednak zauważyć, że kształtowały je również zainteresowania jego członków. Struktura wewnętrzna nie była bardzo skomplikowana, a sekretariat był prawdopodobnie typowy, jak dla niewielkiego przedsiębiorstwa – z dokumentami kadrowymi, finansowymi i dotyczącymi realizowanych projektów.

Wstępnie wyselekcjonowano kartony, które należało opracować jako pierwszą serię. Dostępna literatura pozwoliła wskazać kilka pomysłów na kolejne podserie, jednak dopiero po analizie dokumentów nadano układ pierwszej serii, dzielącą ją na następujące podserie:

- I. Fonctionnement et organisation de l'Association Solidarité France-Pologne (Funkcjonowanie i organizacja Stowarzyszenia Solidarité France-Pologne)
- II. Correspondance (Korespondencja)
- III. Bureau d'information et de liaison pour la Pologne (BIL)
- IV. Trésorerie (Finanse)
- V. Action d'information et de sensibilisation (Akcja informacyjna i uwrażliwiająca)
- VI. Aide humanitaire (Pomoc humanitarna)
- VII. Parrainage

²² *Les archives privées. Manuel pratique et juridique*, sous la direction de Ch. Nougaret et de P. Éven, Paris 2008, p. 138.

- VIII. Réceptions des ex-internés (asile, vacances) (Przyjęcie byłych internowanych – azyl, wakacje)
- IX. Editions et centres indépendantes (Wydawnictwa i centra niezależne)
- X. Documents de Solidarosc (Dokumenty „Solidarności”)
- XI. Presse (Prasa)

Na początku umieszczono dokumenty założycielskie (akc. 7544) odnośnie do organizacji, członków, sekcji Stowarzyszenia oraz sprawozdania i dokumenty dotyczące relacji z „Solidarnością”. Bardzo bogata korespondencja została wyodrębniona jako następna podseria, podzielono ją zresztą tematycznie na korespondencję z podobnymi komitetami i organizacjami, korespondencję z prezydentem, rządem i Zgromadzeniem Narodowym, osobami prywatnymi (jeżeli następowała dłuższa wymiana listów), korespondencję różną, jeśli nadawcy się nie powtarzali, korespondencję z sekcjami. Listy zawsze układano alfabetycznie (lub geograficznie w przypadku sekcji) i dopiero potem chronologicznie. Podseria BIL zawiera biuletyny, korespondencję oraz różnego rodzaju akcje i projekty, w które Biuro było zaangażowane. W podserii dotyczącej finansów znajdują się dokumenty dotyczące m.in. wpłat na konto Stowarzyszenia. Bardzo bogate są kolejne dwie podserie, gdzie znajdują się petycje i komunikaty, a na szczególną uwagę zasługują specjalne dossiers na temat Polski oraz bogaty zbiór dokumentów dotyczących transportów z darami do Polski (akc. 7589–7593). „Parrainage” jest dużą podserią zawierającą ogólne informacje o akcji oraz przede wszystkim listy z adresami potrzebujących, internowanych Polaków oraz wiele listów (ułożonych alfabetycznie i w ramach jednego nazwiska chronologicznie, jeśli listów było więcej) do francuskich przyjaciół (akc. 7607–7611). Dokumenty dotyczące przyjęcia byłych internowanych zawierają informacje o rozlokowaniu ich w ośrodkach przyjmujących (akc. 7623–7624). Kolejna podseria pokazuje wsparcie finansowe dla niezależnej prasy i parafii oraz stypendia dla naukowców i studentów. Są w niej również materiały drukowane przez niezależne ośrodki. Pod hasłem „Dokumenty Solidarności” (akc. 7634) rozumiane są materiały drukowane przez związek, m.in. francuska wersja porozumień z Gdańska i Szczecina, statut związku, dokumenty z I Kongresu w 1981 r., a także zdjęcia m.in. z odsłonięcia pomnika Grudnia 1970. Pod dość ogólnym tytułem ostatniej podserii – „Prasa”, kryją się ciekawe zbiory wycinków z polskich gazet, pojedyncze numery solidarnościowej prasy regionalnej z okresu karnawału „Solidarności” oraz okresu stanu wojennego. Wyjątkiem jest „Tygodnik Mazowsze” (akc. 7641–7642), którego numery zebrano z lat 1985–1988. Drugą część podserii stanowią wydawnictwa francuskie, a więc wycinki z francuskich gazet, pojedyncze numery francuskich czasopism oraz wiele numerów „Bulletin d’Information” (Biuletynu Informacyjnego „Solidarności” na Zachodzie²³, akc. 7645).

²³ Solidarité France-Pologne pozostawało w ścisłym kontakcie z Komitetem Koordynacyjnym Solidarności w Paryżu. Redaktorem „Biuletynu” był Seweryn Blumsztajn, członek Komitetu, ale również znajomy Krystyny Vinaver jeszcze z czasów studiów w Warszawie. Po zaprzestaniu pracy w Komitecie i nieudanej próbie powrotu do kraju pracował również dla Stowarzyszenia. S. Blumsztajn, *Je rentre au pays*, Paris 1985, s. 168.

Przedstawiona pierwsza część zbiorów jest znakomitym źródłem wiedzy na temat upowszechniania we Francji wiedzy o Polsce i „Solidarności”²⁴, współpracy z reprezentacją związku w Paryżu oraz angażowania wielu osób i organizacji wokół jednej sprawy. Dzięki korespondencji i zebranej prasie możliwe jest również badanie polskiego i francuskiego społeczeństwa w tamtym okresie. Ponadto zbiory mogą stać się przyczynkiem do rozszerzenia przeprowadzonych już przecież badań na temat kultury i prasy niezależnej w Polsce²⁵. Dają także spojrzenie nieco z drugiej strony na kwestię pomocy samej „Solidarności”.

Podobny układ nadano serii drugiej, jednak ze względu na dłuższy czas, kiedy powstawała dokumentacja, seria ta ma dwa razy tyle podserii co pierwsza, a jej struktura kształtuje się następująco:

- I. Fonctionnement et organisation de Solidarité France-Pologne (Funkcjonowanie i organizacja)
- II. Correspondance (Korespondencja)
- III. Activités, projets, coopération (Aktywność, projekty, współpraca)
- IV. Trésorerie (Finanse)
- V. Coopération avec „Gazeta Wyborcza” (Współpraca z „Gazetą Wyborczą”)
- VI. Banques alimentaires (Banki żywności)
- VII. Forum Initiatives Non Gouvernementales (Forum Inicjatyw Pozarządowych)
- VIII. Territoires, Hommes, Produits (Terytoria, ludzie, produkty)
- IX. Poumons Verts (Zielona płuca)
- X. Biuro Informacji o Fundacjach i Stowarzyszeniach (Bifis)
- XI. [Stowarzyszenie] FONDA
- XII. Inicjatywy społeczno-ekonomiczne
- XIII. Mutualité (Ubezpieczenia)
- XIV. C.I.D.I.S.P. (Centre d'Information et de Documentation sur les Initiatives Sociales en Pologne – Centrum Informacji i Dokumentacji na temat Inicjatyw Społecznych w Polsce)
- XV. Fondation de France, Fundacja dla Polski
- XVI. Fondation France-Pologne (Fundacja Francja-Polska)
- XVII. Baczeko-Zakrzewski
- XVIII. Phare-TACIS
- XIX. Fonds de coopération de la jeunesse et de l'éducation populaire (Fundusz Współpracy Młodzieży i Edukacji Powszechnej)
- XX. Comité Catholique contre la Faim et pour le Développement (Katolicki Komitet do Walki z Głodem i dla Rozwoju)
- XXI. Dossiers, brochures, presse (Dossiers, broszury, prasa)

²⁴ M. Frybes, *Społeczne reakcji Zachodu...*, s. 517.

²⁵ J. Błażejowska, „Chciałem mieć w ręku broń” – zadrukowane kartki papieru. *Pisma pozacenzuralne 1980–1989/1990*, [w:] *NSZZ Solidarność 1980–1989...*, s. 189–247. C. Kuta, *Niezależny ruch wydawniczy 1980–1989*, [w:] *NSZZ Solidarność 1980–1989...*, s. 249–314. T. Ruzikowski, *Kultura niezależna*, [w:] *NSZZ Solidarność 1980–1989...*, s. 315–385; M. Kunicki-Goldfinger, *Społeczny Komitet Nauki*, [w:] *Solidarność podziemna 1981–1989*, red. A. Friszke, Warszawa 2006, s. 549–619.

Poszczególne podserie zostały określone przez konkretne projekty realizowane szczególnie w latach 90. XX w. przez Stowarzyszenie. Pierwsze dwie podserie mają bardzo podobną zawartość jak w przypadku pierwszej serii, choć oczywiście dotyczą one już innych problemów. Warto zaznaczyć, że korespondencja obejmuje tylko te osoby i podmioty, dla których nie utworzono osobnych podserii, jak np. Banki żywności. Trzecia podserie zebrała wszystkie te przedsięwzięcia, które nie były dużymi projektami i nie dało się z nich wyodrębnić osobnych podserii, np. wydarzenia kulturalne, debaty na temat wejścia Polski do Unii Europejskiej (akc. 7676) czy pomoc dla powodzian w 1997 r. (akc. 7682–7684). Podserie dotycząca finansów, podobnie jak w pierwszej serii, zawiera dokumenty świadczące o wpłatach na konto Solidarité France-Pologne. W grupie materiałów na temat współpracy z „Gazetą Wyborczą” znajduje się m.in. umowa między „Gazetą” a „Le Monde” (akc. 7692). Bardzo duża podserie dotycząca Banków żywności jest znakomitym świadectwem powstawania tej instytucji w Polsce na podstawie francuskich doświadczeń. Forum Inicjatyw Pozarządowych odbywało się w Polsce cyklicznie. Było ono polem do prezentacji różnego typu stowarzyszeń i organizacji społecznych. Możliwe ono było dzięki partnerom francuskim i finansowaniu z programu Phare-TACIS (stworzonych z myślą o wsparciu krajów kandydujących do Unii Europejskiej). Podserie ta zawiera więc dokumentację, dotyczącą powstawania i przebiegu kolejnych forów. Następne dwie podserie odnoszą się do programów wspomagających w Polsce rozwój regionalny. Warto wspomnieć, że przy tych inicjatywach często dochodziło do dwustronnych polsko-francuskich spotkań, które były okazją do wymiany doświadczeń. Współpraca między polskim Biurem Informacji o Fundacjach i Stowarzyszeniach a francuskim Stowarzyszeniem FONDA (wspierającym organizacje użyteczności publicznej) była naturalną konsekwencją zaangażowania w budowanie społeczeństwa obywatelskiego, stąd również w archiwum znalazły się kolejne partie materiałów – głównie korespondencja, informatory i broszury – na ten temat. Nieduża podserie dotycząca inicjatyw społeczno-ekonomicznych to dokumenty Fundacji Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Banku Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych i Towarzystwa Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, w których powstanie i działalność byli zaangażowani członkowie i przyjaciele Stowarzyszenia, a które miały na celu m.in. walkę z bezrobociem w Polsce. Pod hasłem „Mutualité” kryją się zbiory dotyczące tworzenia w Polsce Towarzystwa Ubezpieczeń Wzajemnych, wzorowanych na rozwiązaniu francuskim. Z kolei CIDSP zostało założone w latach 80. XX w., jednak liczba dokumentów z tego okresu nie nadawała się na utworzenie osobnej podserii, postanowiono więc całość włączyć do drugiej serii ze względu nawet na zaangażowanie w późniejsze projekty Solidarité France-Pologne. Dokumenty Fondation de France to materiały dotyczące współpracy ze Stowarzyszeniem, które było wspierane przez fundację. Z kolei Fondation France Pologne powstała pod koniec lat 80. XX w. z inicjatywy prezydenta François Mitterranda dla wspierania współpracy polsko-francuskiej. W przedstawianych zbiorach znajdują się jednak tylko ogólne informatory o jej działalności. Kolejna podserie to materiały z konkursu im. Małgorzaty Baczek i Piotra Zakrzewskiego, organizowanego z my-

ślą o młodych architektach. Następne trzy to kolejno ogólne informacje programu Phare-TACIS i dokumenty świadczące o współpracy z Funduszem Współpracy Młodzieży i Edukacji Powszechnej oraz Katolickim Komitetem do Walki z Głodem i dla Rozwoju. W przypadku tej serii na końcu również ułożono prasę oraz różnego rodzaju broszury lub drukowane dossiers, których tematyka jest bardzo rozległa, jednak oscyluje wokół inicjatyw społecznych, programów europejskich i rozwoju Polski.

Z pewnością bardzo bogate, i jak dotąd niewykorzystane, akta z drugiej części archiwum mogą być ciekawym materiałem dla analizy polsko-francuskiej współpracy na polu ekonomicznym, gospodarczym i społecznym w latach 90. XX w. Badacze zajmujący się okresem przed wejściem Polski do Unii Europejskiej również znaleźliby źródła pokazujące zabiegi o akces, jednak na poziomie stowarzyszeń i fundacji wspierających rozwój polskiego społeczeństwa.

Wyjątkowym elementem jest piękna kolekcja znaczków i plaketek „Solidarności” z różnych regionów, zebrany na grubym, wełnianym materiale. Część daru Solidarité France-Pologne została jednak przesunięta ze zbiorów specjalnych Biblioteki do innych działów. Filmy oraz plakaty z okresu stanu wojennego (m.in. plakat uznanego na świecie Romana Cieślewicza) trafiły do kolekcji artystycznych. Do zbiorów bibliograficznych przekazano kolekcję książek dotyczących Polski i organizacji pozarządowych. Wśród nich znalazło się wiele egzemplarzy broszury napisanej przez Seweryna Blumsztajna, a wydanej przez Stowarzyszenie – *Une Pologne hors censure*²⁶, która była poświęcona historii prasy niezależnej w Polsce.

Wiele było stowarzyszeń i komitetów organizujących pomoc dla polskiego społeczeństwa w latach 80. XX w., ale zbiory Solidarité France-Pologne są unikatowe ze względu na swoją treść i fakt, że zachowały się w całości. Są znakomitym przykładem autentycznej solidarności z Polakami i śladem po bezinteresownym zaangażowaniu zachodniego społeczeństwa. Są również świadectwem wielu przedsięwzięć na rzecz pomocy w budowaniu społeczeństwa nowego typu, który znany był na Zachodzie, jednak odbiegał od wypracowanego w epoce komunizmu. Zbiory te mogą być kontynuacją i rozszerzeniem tak popularnych dzisiaj badań nad epoką „Solidarności” lub przyczynkiem do zgoła innych – chociażby z dziedziny ekonomii.

Archiwalia są w bardzo dobrym stanie dzięki dbałości o nie ich wytwórców, co potwierdza również, że mieli oni świadomość wagi własnych dokumentów i konieczności ich przechowywania. Potrafili na tyle dobrze je opisać i zabezpieczyć, że bardzo ułatwiło to porządkowanie. Duża rozpiętość tematyczna wymagała dokładnej analizy treści akt, aby wyodrębnić kolejne podserie. Pozostaje mieć nadzieję, że skorzystają na tym badacze.

Bibliografia

[Heruday-Kielczewska, Magdalena]. 2013. *Inventaire des Archives de l'Association Solidarité France Pologne 1980–2004. Inventarz Archiwum Stowarzys-*

²⁶ S. Blumsztajn, *Une Pologne hors censure*, Paris 1988.

zenia *Solidarité France Pologne 1980–2004*. Paris: Association Solidarité France Pologne: Société Historique et Littéraire Polonaise.

Archiwum Stowarzyszenia Solidarité France Pologne. akc. 7567, 7599, 7610, 7624, 7692. Towarzystwo Historyczno-Literackie, Biblioteka Polska w Paryżu, Francja.

Blumsztajn, Seweryn. 1985. *Je rentre au pays*. Paris: Calmann-Lévy. Blumsztajn, Seweryn.

Blumsztajn, Seweryn. 1988. *Une Pologne hors censure*. Paris: Association solidarité France-Pologne.

Błażejowska, Justyna. 2010. „»Chciałem mieć w ręku broń« – zadrukowane kartki papieru. Pisma pozacenzuralne 1980–1989/1990”. W *NSZZ Solidarność 1980–1989*. t. 2, *Ruch społeczny*, red. Łukasz Kamiński i Grzegorz Waligóra, 189–247. Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Boulte, Patrick, Karol Sachs i Krystyna Vinaver. 2008. *De Solidarność à l'entrée de la Pologne dans l'Union européenne. Un engagement citoyen*. Paris: Association solidarité France-Pologne.

Christine de Joux, Éven Pascal, Lacousse Magali et al., rédigé. 2008. *Les archives privées. Manuel pratique et juridique*. 2008. Paris: la Documentation française.

Friszke, Andrzej. 2010. *Anatomia buntu. Kuroń, Modzelewski i komandosi*. Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak.

Frybes, Marcin. 1990. *Une expérience de dialogue Est-Ouest. L'engagement de la CFDT en faveur du mouvement Solidarnosc*. Paris: CFDT.

Frybes, Marcin. 2005. *Merci pour votre solidarité!* Warszawa: Instytut im. Adama Mickiewicza – Lech Majewski Studio.

Frybes, Marcin. 2010. „Społeczne reakcje Zachodu na fenomen »Solidarności« i rola emigracyjnych struktur związku 1980–1989”. W *NSZZ Solidarność 1980–1989*. t. 2, *Ruch społeczny*, red. Łukasz Kamiński i Grzegorz Waligóra, 505–574. Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Heruday-Kielczewska, Magdalena. 2012. *Reakcja Francji na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce: grudzień 1981–styczeń 1981*. Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Jarocki, Robert. 2003. *Genetyk i historia. Opowieść o Piotrze Słonimskim*. Warszawa: Rosner&Wspólnicy.

Kula, Marcin. 1995. *Niespodziewani przyjaciele, czyli rzecz o zwykłej ludzkiej solidarności*. Warszawa: Wydaw. TRIO.

Kunicki-Goldfinger, Marek. 2006. *Społeczny Komitet Nauki*. W *Solidarność podziemna 1981–1989*, red. Andrzej Friszke, 549–619. Warszawa: ISP PAN.

Kunicki-Goldfinger, Marek. 2013. *Stowarzyszenie Solidarité France-Pologne*. W *Świat wobec Solidarności*, red. Paweł Jaworski i Łukasz Kamiński, 307–334. Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, cop.

Kuta, Cecylia. 2010. „Niezależny ruch wydawniczy 1980–1989”. W *NSZZ Solidarność 1980–1989, 2: Ruch społeczny*, red. Łukasz Kamiński i Grzegorz Waligóra, 249–314. Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Ost, David. 2014. *Solidarność a polityka antypolityki*. Gdańsk: Europejskie Centrum Solidarności.

Ponty, Janine. 2011. „La France, destination privilégiée des migrations venues des territoires de la Pologne au XIXe et XXe siècles”. W *Polonia. Des Polonais en France de 1830 à nos jours*, sous le dir. Janine Ponty, 7–9. Paris: Cité Nationale de l’Histoire de l’Immigration.

Ruzikowski, Tadeusz. 2010. *Kultura niezależna*, [w:] *NSZZ Solidarność 1980–1989, t. 2: Ruch społeczny*, red. Łukasz Kamiński i Grzegorz Waligóra, 315–385. Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Data przesłania artykułu do Redakcji: 20 IV 2017

Data akceptacji artykułu przez Redakcję: 6 VII 2017

Magdalena Heruday-Kielczewska

Adam Mickiewicz University in Poznań. Institute of History

e-mail: m_heruday@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0002-3938-721X

Magdalena Heruday-Kielczewska is an adjunct in the Section of Archival Studies of the Institute of History of Adam Mickiewicz University in Poznań (UAM), a holder of a scholarship of the French government. She wrote her PhD thesis about the Coordination Committee of the Independent Self-governing Labour Union „Solidarity” in France in the co-tutelle system. Her thesis was supervised both by UAM and Paris IV – La Sorbonne. She prepared the archive of the Association Solidarité France-Pologne, which is preserved in the Polish Library in Paris; she was also a consultant of the team preparing the collections of the Literary Institute “Kultura”. She is a member of the team carrying out the research project of the Institute of National Remembrance (IPN) concerning Polish political emigrants in the years 1939–1990. She received the awards for the best thesis from IPN (in 2010 and 2014) and the European Centre of Solidarity (in 2013). She published the following books: *Reakcja Francji na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce: grudzień 1981–styczeń 1982* (Warszawa 2012); *„Solidarność” nad Sekwaną. Działalność Komitetu Koordynacyjnego NSZZ „Solidarność” w Paryżu 1981–1989* (Gdańsk 2016).

The Archive Association Solidarité France-Pologne in the Polish Library in Paris

Key words: „Solidarity”, France, martial law, archives, humanitarian aid, civil society

Summary. In 2012 the Association Solidarité France-Pologne passed its archive to the Polish Library in Paris. It is the evidence of the activity of the Association set up in 1980. Its main task was to facilitate Polish-French contacts and to help the Polish society during the martial law. After 1989 the Association was actively involved in promoting non-governmental initiatives. The collection is divided into two chronological series, which are further subdivided into sub-series embracing strictly defined fields of the Association’s activity. The collection includes documents of various types, both files and audiovisual materials. The materials were sorted out in the way that at the beginning of each series there appeared documents connected with the management of the Association, followed by correspondence, documents divided according to various fields of activity, leaflets and press. The archival documents may complement the current research on the aid offered to “Solidarity” by Western Europe and may become a contribution to new research concerning the appearance of civil society in Poland and the role of French institutions in it.

Magdalena Heruday-Kielczewska

Adam-Mickiewicz-Universität Posen. Institut für Geschichte

e-mail: m_heruday@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0002-3938-721X

Dr. Magdalena Heruday-Kielczewska ist wissenschaftliche Mitarbeiterin in der Abteilung für Archivwissenschaft des Instituts für Geschichte an der Adam-Mickiewicz-Universität in Posen wie auch Stipendiatin der französischen Regierung. Ihre Dissertation über das Koordinationskomitee der polnischen Gewerkschaft „Solidarność“ in Frankreich verfasste sie im sog. co-tutelle-System, unterstützt sowohl von der Adam-Mickiewicz-Universität als auch der Universität Paris IV – La Sorbonne. Sie ordnete das Archiv des Verbands Solidarité France-Pologne, der in der Polnischen Bibliothek in Paris begründet wurde, war auch Beraterin des Teams, das sich mit der Bestandsbearbeitung des Literarischen Instituts „Kultura“ auseinandersetzte. Sie ist Mitglied des Projektteams des Instituts für Nationales Gedenken im Zusammenhang mit der polnischen politischen Emigration in den Jahren 1939–1990, Preisträgerin der Wettbewerbe des Instituts für Nationales Gedenken für die beste wissenschaftliche Abhandlung (2010 und 2014) sowie des Europäischen Zentrums Solidarność (2013). Sie veröffentlichte die folgenden Werke: *Reakcja Francji na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce: grudzień 1981–styczeń 1982* [Die Reaktion Frankreichs auf die Verhängung des Kriegsrechts über Polen: Dezember 1981–Januar 1982] (Warszawa 2012); „Solidarność“ nad Sekwaną. Działalność Komitetu Koordynacyjnego NSZZ „Solidarność“ w Paryżu 1981–1989 [„Solidarność“ an der Seine. Die Tätigkeit des Koordinationskomitees der Gewerkschaft „Solidarność“ in Paris 1981–1989] (Gdańsk 2016).

Das Archiv Association Solidarité

France-Pologne in der Polnischen Bibliothek in Paris

S **tichworte:** „Solidarność“, Frankreich, Kriegsrecht, Archivalien, humanitäre Hilfe, bürgerliche Gesellschaft

Z **usammenfassung:** Der Verband Solidarité France-Pologne übergab 2012 seinen Archivbestand an die Polnische Bibliothek in Paris. Er bestätigt den Tätigkeitsbereich des 1980 gegründeten Verbands. Seine Hauptaufgabe war nämlich die Hilfe bei der polnisch-französischen Kontaktaufnahme und danach die Unterstützung der polnischen Bevölkerung während des Kriegsrechts. Nach 1989 beteiligte er sich aktiv an den Nichtregierungsinitiativen. Die Bestände werden in zwei Reihen chronologisch geordnet, diese zerfallen dann in untere Reihen, die bestimmte Tätigkeitsfelder des Verbands umfassen. Darin findet man verschiedene Dokumente, sowohl Akten als auch audiovisuelle Materialien und Flugschriften. Die Materialien wurden bearbeitet, am Anfang jeder Reihe berücksichtigte man die Dokumente bezüglich der Verbandsverwaltung, ferner den Briefwechsel, die Dokumentation, geordnet nach den einzelnen Tätigkeitsfeldern, am Ende dagegen die Broschüren und die Presse. Die Archivalien können die laufenden Untersuchungen über die Hilfe der westlichen Staaten für die Gewerkschaft „Solidarność“ ergänzen und dazu Anlass geben, neue Untersuchungen zur Herausbildung der bürgerlichen Gesellschaft in Polen und der Rolle der französischen Institutionen in diesem Prozess anzustellen.